

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

18^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1910

Centen.

Iedereen herinnert zich nog de koperen centen met de groote W. De oudste dragen het jaartal 1819, ze zijn echter niet in dat jaar, maar eerst in 1821 geslagen ten getale van 162800 stuks.

Er bestaan ook nog oudere, maar hoogst zeldzame stukken met het jaartal 1817, die als muntmeestersteeken het afgekeurde „gebakerde kindje” hadden, en andere zeldzame met het jaar 1818, waarop het afgekeurde teeken vervangen is door eene fakkel. Beide soorten werden als proeven geslagen, de eerste in den ring, de andere op den lossen stempel. Ook van den halven cent bestaan proeven van 1818. In het kabinet RIJNBENDE vond' men een zilveren en een koperen exemplaar.

Beziet men de voor- en tegenzijde van een cent nauwkeurig, dan blijkt het, dat de stempel van de eene zijde het onderste boven, als ik het zoo noemen mag, tegen dien van de andere zijde is geplaatst, d.i. keert men de munt in *rechte* richting om, dan staat het beeld van de andere zijde *omgekeerd*. Dat is *nu* bij al onze munten het geval en dagteekent van het jaar 1807, bij de invoering der nieuwe munten van koning LODEWIJK NAPOLEON. Alle stukken vóór dat jaar geslagen vertoonen die bijzonderheid niet; zoowel bij guldens, rijksdaalders als duiten staan de muntzijden *recht* tegen elkander, terwijl zich gewoonlijk de eene zijde in een eenigszins scheeve richting ten opzichte der andere bevindt.

Gedurende de regeering der koningen WILLEM I, WILLEM II, enz. tot op den huidigen dag zijn dus de munt-

zijden altijd *omgekeerd* tegen elkander geplaatst, behalve bij den rijksdaalder van 1816, den negotiepenning, die de zijden *rechtstandig* heeft.

In mijne verzameling bevinden zich vijf centen te Utrecht geslagen, n.l. een van 1821, twee van 1822 en twee van 1823, die de merkwaardige afwijking vertoonen, dat de beide zijden recht tegen elkander zijn gezet of m.a.w. dat de kronen tegen elkander staan. Ook heb ik nog een halven cent van 1822, die hetzelfde verschijnsel vertoont. Ze hadden vroeger den naam van *Kronencenten* en omtrent den oorsprong vermeldt het volgende verhaal een en ander 1).

„In 1824 of daaromtrent doorkruisten eenige Joden Amsterdam, roepende en schreeuwende niets anders dan : „Wie heeft er Kronencenten ? Een gulden een Kronencent ! Kronencenten, heeren !”

Men vertelde, dat de muntmeester een klein getal zoodanige had doen slaan en met een zijner vrienden, die ze op verschillende plaatsen zou uitgeven, eene weddenschap had aangegaan, om binnen een zeer korten tijd ze alle terug te hebben.”

De heer S. v. W. te Vierlingsbeek, die dit verhaal heeft meegedeeld, zegt er nog bij, dat hij in eenige rolletjes (knappers) centen gezocht heeft en daarin een heelen en een halven kronencent gevonden heeft, die hij aan een der opkoopters verkocht voor $f\ 1.20$ den heelen en $f\ 1.$ — den halven.

Dezelfde inzender vertelde later 2), dat hij den 8en Februari 1858 van den voerman van Vierlingsbeek op Nijmegen bij 't wisselen van geld een kronencent ontving, die in 1823 te Brussel geslagen was. De bezitter bood hem te koop aan voor drie gulden „om daarmee eene weldaad te doen.”

1) Zie *Nuorder* 1857, blz. 287

2) Aldaar 1858, blz. 137.

Een ander inzender J. J. B. deelde mede, dat hij een Brusselschen kronencent van 1826 bezat en besloot uit dit jaartal, dat het verhaal omtrent de weddenschap eene fabel was.

Een derde, een muntverzamelaar en zich noemende H. J. W., bezat een halven kronencent en drie heele, waaronder een Brusselschen, maar bovendien nog een kwartje van 1826 en een dubbeltje van 1827, beide van de Brusselsche munt, die evenzeer de kronen tegen elkander hadden.

Men weet, dat de 25- en 10-centsstukken van koning WILLEM I op de eene zijde het gekroonde wapen en op de andere de gekroonde *Q* hadden.

Ook deze numismaat meende, dat het bovenvermelde verhaal naar 't rijk der fabelen verwezen moest worden. In elk geval, wat hun oorsprong zij, ze waren destijds zeer gezocht: ik vind aangeteekend, dat men in 1825 drie, vijf, ja tien gulden voor een exemplaar betaalde.

Men kan over dit onderwerp ook iets lezen in het *Geschiedkundig Mengelwerk der Provincie Noord-Brabant* door Dr. C. R. HERMANS, Deel I, 1839.

Nog een paar andere centen in mijne verzameling zijn bijzonder en wel door hunne zwaarte, het zijn dus genaamde *piedforts*. Terwijl het wettelijke gewicht van den cent 3.845 gram was, weegt de eene, te Utrecht geslagen in 1822: 6.38 gram en de andere van Brussel A°. 1828: 6.85 gram. Dergelijke komen zeer zeldzaam voor, het zijn waarschijnlijk proeven.

Een derde merkwaardigheid is een *zilveren* cent van Utrecht met het jaartal 1823; hij weegt minder dan een *koperen*, n.l. 3.69 gram.

Ten vierde behoort tot de centen-curiosa ook een nage-
maakte, waarschijnlijk van Chineeschen oorsprong; hij heeft het jaartal 1281, dat een averrechtsche lezing is van 1821, zooals op het echte model stond.

Een vijfde groep centen vertoont weer een andere bijzonderheid. Tot deze behooren een Utrechtsche en een Brusselsche, beide van 1827 en een Brusselsche met onduidelijk jaartal. Bij alle drie is over de W heen gestempeld eene versierde L, geheel overeenkomende met het naamcijfer van koning LEOPOLD I op de Belgische stukken van twee centiemen. Deze zijn dan ook werkelijk tot Belgische munt overgestempelde Nederlandsche centen. Hoewel zeldzaam, komen ze wel meer voor in verzamelingen. In den *Navorscher* 1) vermeldt S. v. N. er een met het jaartal 1822 en in een catalogus vond ik er een met 1823.

Op de auctie STEPHANIK, 1904, kwamen vijf ex. voor, die te zamen met een cent, waarop ingestempeld was: OCTROI D'AMSTERDAM D - R -, de som van 35 gulden opbrachten.

Bovendien vind ik in een catalogus ook een Nederlandsch kwartje van 1826 vermeld, dat ingestempeld is met de Belgische L.

't Is klaar en duidelijk, dat de Belgische koning tot de overstempeling zijne toevlucht nam, omdat de nieuwe muntstempels nog niet gereed waren.

En toen deze klaar waren, ontbrak hem de noodige voorraad muntplaatjes of juister gezegd: uit het buiten omloop stellen der Nederlandsche koperen speciën zou een groot verlies voor de staatskas ontstaan, zoodat hij order gaf, de in omloop zijnde Nederlandsche centen daarvoor te gebruiken. Vandaar dat men nog een groot aantal twee centiemenstukken van de jaren 1835 en '36 vindt, waarop nog een overschot van het Nederlandsche wapen, of een C, of de cijfers 18 of 28 door den zittenden leeuw heen schemeren.

Bij de wet van den 1en Februari 1835 werd als eenig artikel het volgende bepaald:

---

1) *Navorscher* 1859, blz. 377.

„Bij afschaffing van het 14e artikel der muntwet van den 5 Juny 1832 1) wordt er verdraegzaamheid van gewigt toegestaan van een tiende van binnen voor de koperen munt voor te komen uit de hervorming in stukken van eenen en van twee centimen, der centen en halve centen der Nederlanden, uit den omloop getrokken, in uitvoering van het art. 22 der bovengemelde muntwet.” 2)

Die hervorming ging somtijds zoo slordig, dat men vergat de keerzijde te stempelen. In mijne verzameling bevinden zich ook twee ex. die wel aan de eene zijde den Belgischen leeuw, maar aan de andere zijde nog het Nederlandsche wapen vertoonen.

Directeur der munt was toen DE BROUCKÈRE.

Er was voor 1232270 francs aan centen en halve centen in omloop in België.

Toen deze alle buiten omloop gesteld werden, bestond er gevaar, dat ze naar Nederland zouden terugvloeien en daardoor de kleinhandel met een stortvloed van kopergeld zou overstroomd worden. Deze vrees lokte een koninklijk besluit uit van 25 Juli 1834, waarbij de invoer voorloopig verboden werd, gevolgd door eene waarschuwing van den Minister tegen het opkopen van in België ontmunte centen en halve centen, daarbij herinnerende, dat niemand verplicht is, voor meer dan één gulden aan koperen speciën aan te nemen.

Terloops zij hier herinnerd, dat, toen België met zijne stukken van 2 en 1 centieme gereed was, deze in onnoemelijk getal naar Nederland vloeiden, waar zij onder den naam

1) Hierbij was voorgescreven: „Er zal in het gewigt der koperen stukken een verschil van een vijftigste buiten gedoogd worden”.

2) De koperen geldstukken van het gewezen koninkrijk der Nederlanden zullen ontvangen worden op den voet van $47\frac{1}{4}$ cent (0.4725) voor eenen frank, tot het tijdstip, hetwelk door het uitvoerend bewind voor de uitwisseling derzelve tegen de nieuwe koperen munt zal bepaeld worden; na welk tijdstip dezelve noch in den handel noch in 's lands kas meer zullen gangbaer zijn.

van Brabantsche of Brusselsche centen gangbaar waren. Men vond onder 10 centen lichtelijk 5 Brabanders. De invoerders genoten eene belangrijke frauduleuze winst, daar 100 Brusselsche centen maar / 0.945 kostten. Talrijke verbodsbepalingen trachtten te vergeefs dit misbruik te keeren; eerst bij de invoering der bronzen pasmunt in 1877 verdwenen de indringers voorgoed.

Als laatsten curiosum uit het rijk der koperen centen vermeld ik nog een zeer duidelijk ex. dat op de eene zijde de gekroonde W tusschen 18—26 heeft en op de andere zijde de gekroonde L met het omschrift: LEOPOLD PREMIER, ROI DES BELGES 1835."

Dit is geen overgestempeld stuk, maar bestaat uit een echten Nederlandschen cent en een Belgischen tweecentiem, die beiden tot op de halve dikte afgeslepen en toen zeer netjes op elkander gesoldeerd zijn. 't Is maar een aardigheid en heeft geen historische waarde.

Een enkele maal vindt men nog wel een ouden cent van buitengewoon groote afmeting, min of meer ovaal; zulk een had zijn ontstaan te danken aan de laakbare aardigheid van groote en kleine jongens, om een cent op de spoorrails te leggen en dien dan door den voorbijrijdenden trein te laten pletten. Het verbeterde toezicht heeft aan deze gevaarlijke industrie een einde gemaakt.

J. E. TER GOUW.
